

บทที่ 4

ข้อมูลพื้นฐานของชาวม้ง สังคมและวัฒนธรรมของชาวม้ง หมู่บ้านม้งคอยปุย

ในบทนี้จะเป็นส่วนที่กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ว่ามีความเป็นมาอย่างไร และมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทย และจังหวัดเชียงใหม่ได้อย่างไร อพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาตั้งเป็นหมู่บ้านม้งคอยปุยได้อย่างไร นำเสนอแบบคร่าวๆถึงข้อมูลทางภูมิศาสตร์เกี่ยวกับหมู่บ้านม้งคอยปุย สังคมและวัฒนธรรมของชาวม้ง กลุ่มตระกูลและเครือญาติของชาวม้ง หมู่บ้านคอยปุย ระบบความเชื่อของชาวม้ง วิถีชีวิตของหญิงชาวม้งตามรูปแบบดั้งเดิมในอดีต ประเพณีการเลือกคู่ของชาวม้งตามแบบดั้งเดิม และสภาพทางเศรษฐกิจของชาวม้ง จะทำให้สามารถทราบถึงเรื่องราววิถีชีวิตของชาวม้งที่มีความสัมพันธ์กันกับระบบเศรษฐกิจของชาวม้ง

4.1 ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

ม้ง เป็นชื่อของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ภาคเหนือของพม่า ลาว เวียดนาม ไทย และในประเทศตะวันตกใช้เรียกตนเอง อย่งไรก็ตาม ในบริบทของประเทศจีนนั้น ชื่อกลุ่มของชาติพันธุ์ “ม้ง” มักจะถูกใช้สับสนกับ “เหมิว” หรือ “เหมียว” โดยรากศัพท์ของคำดังกล่าวนั้น แปลว่าต้นข้าวอ่อนหน่อ และวัชพืชกับที่นา ซึ่งหมายถึงลูกของแผ่นดิน และชนพื้นเมืองที่แต่เดิมทำนาเป็นหลัก แต่ในระยะต่อมาถูกนำมาใช้ในลักษณะของการดูถูกทางชาติพันธุ์ โดยการผูกเข้ากับเสียงร้องของแมว และแสดงนัยของความเป็นคนป่าเถื่อน คำดังกล่าวเริ่มปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์จีนภายใต้ชื่อ “เหมียวหมิน” “หุยเหมียว” หรือ “ซานเหมียว” ซึ่งเป็นการกล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่มีที่อยู่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแยงซีเกียงและแม่น้ำฮวงโห (แม่น้ำเหลือง) เมื่อประมาณสองพันสองร้อยปีก่อนคริสตกาล (ประสิทธิ์ ลีปรีชา, 2548)

ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับแหล่งกำเนิดชาวม้งนั้นมีสามแนวคิดด้วยกัน โดยแนวคิดแรกนั้นได้ถูกเผยแพร่โดยบาทหลวงชาวฝรั่งเศส นิกายโรมันคาทอลิก มีชื่อว่า ซาวิน่า ที่เข้าไปสอบถามข้อมูลจาก

ชาวม้ง ทางภาคเหนือของประเทศเวียดนาม ในยุคก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งในขณะนั้นดินแดนดังกล่าวยังเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศสอยู่ โดยบาทหลวงซาวิน่าได้สันนิษฐานว่าบรรพบุรุษของชาวม้งนั้นมีการอพยพมาจากดินแดนขั้วโลกเหนือ เพราะในตำนานคนม้งได้เล่าว่าที่ดินแดนแห่งนั้นเป็นดินแดนที่หนาวจัดและปกคลุมไปด้วยหิมะ ในเวลากลางวันนั้นจะสามารถเห็นพระอาทิตย์ได้เพียงหกเดือน และจะไม่สามารถเห็นได้อีกหกเดือน ซึ่งบาทหลวงซาวิน่าจึงได้สันนิษฐานว่าหลังจากนั้นชาวม้งได้มีการอพยพเข้ามาทางตอนเหนือของประเทศจีนเข้าสู่ดินแดนมองโกเลีย ลงมาทางใต้ของจีนเข้าสู่ดินแดนที่ปัจจุบันเป็นรอยต่อของประเทศจีน เวียดนาม ลาว ไทย และพม่า (Savina 1924) ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการสืบสานต่อโดย ควินซี ที่ได้ยกตัวอย่างกรณีของเด็กชาวม้งบางรายที่มีสีผิวและผมสีขาว และนัยน์ตาสีฟ้าเหมือนชาวยุโรป (Quincy 1988) ส่วนแนวคิดที่สองนั้น เป็นแนวคิดของชาวม้งสำนักบ้านวินัย (ศูนย์อพยพบ้านวินัย อำเภอปากชุม จังหวัดเลย) ที่คล้ายคลึงกับแนวคิดของบาทหลวงซาวิน่า แต่ได้รับอิทธิพลมาจากตำนานของลาวกับจีน โดยเน้นที่การกล่าวถึงความคล่องจองของชื่อ “สินชัย” ของลาวกับ “Xeem Xais” ของม้ง และคำว่า “ม้ง” (Hmoob/ Moob) “กั้มองโกเลีย” (Maum Nkauj Laig) และมีความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมของชาวม้งกับทั้งสองกลุ่ม รวมถึงการเกิดระบบตัวเขียนพ่าเฮ่า (Phaj Hauj) ในประเทศลาวก่อนสิ้นสุดยุคสงครามเวียดนาม (Bertais 1985) แนวคิดที่สาม เป็นแนวคิดที่รู้จักกันในหมู่ม้งในมณฑลยูนนาน ประเทศจีน โดยอิงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของชาวจีนและตำนานที่สืบทอดจากบรรพบุรุษเป็นหลัก ซึ่งเชื่อว่าบรรพบุรุษชาวม้งได้อพยพมาจากชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของประเทศจีน หรือบริเวณทะเลเหลือง โดยค่อยๆ เคลื่อนย้ายการทำมาหากินมาตามแม่น้ำฮวงโห (แม่น้ำเหลือง หรือ Dej Dag) เข้ามาสู่บริเวณที่ปัจจุบันเป็นภาคกลางของประเทศจีน เมื่อต้องเผชิญหน้ากับชนเผ่ามองโกลที่อพยพลงมาจากต้นลำน้ำเหลืองและลำน้ำแยงซีเกียง (Dej Ntev) บรรพบุรุษชาวม้งจึงได้อพยพมุ่งหน้าลงมาทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เข้าสู่บริเวณที่เป็นที่อยู่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ ยังมีหลักฐานทางวัฒนธรรมของชาวม้งบางอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทะเลเหลือง เช่น ลายผ้ารูปก้นหอย เส้นตัดขวางสองเส้นบนลายกระโปรงของหญิงชาวม้งจิวะซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของแม่น้ำเหลืองและแม่น้ำแยงซีเกียง และสุภาษิตกับตำนานของชาวม้งเกี่ยวกับแม่น้ำเหลือง ฯลฯ

ในส่วนของดินแดนล้านนาหรือในเขตภาคเหนือของประเทศไทยในปัจจุบันนั้น มีการเข้าใจว่าชาวม้งได้เริ่มอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งระหว่างช่วงต่อคริสต์ศักราช 1800 และ 1900 โดยในบันทึก

ของชาวตะวันตก พบว่ามีคนมั่งคั่งหมู่บ้านอยู่ในจังหวัดตากตั้งแต่ก่อนหน้าปี ค.ศ. 1929 แล้ว (Bernatzik 1970, Geddes 1976 และ Mottin 1980) และจากเอกสารต่างๆของกระทรวงศึกษาธิการ จะพบว่าโรงเรียนรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นในชุมชนมั่งคั่งแห่งแรกคือที่บ้านนายเลาต้า หมู่บ้านแม่ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดตาก เป็นโรงเรียนประชาบาล สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2478 หรือปี ค.ศ. 1935 (สุภาวศ์ และคณะ, 2527)

ชาวมั่งคั่งนั้น แน่นนอนว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีต้นกำเนิดมาจากถิ่นฐานอื่นๆ ที่แตกต่างกันไป ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น และถูกเรียกด้วยชื่อที่แตกต่างกันไป ทั้งชื่อที่คนในกลุ่มใช้เรียกตนเองรวมไปถึงชื่อที่คนทั่วไปตั้งให้ ซึ่งชื่อที่เรามักจะคุ้นเคยหรือได้ยินกันบ่อยๆในการเรียกกลุ่มชาติพันธุ์นั้นคือคำว่า “แม่” นั่นเอง (คนในเมืองส่วนใหญ่มักจะใช้คำนี้เหมารวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆกลุ่มด้วย หากเห็นเขาว่าไม่ใช่คนไทย ก็มักจะเรียกว่าแม่เสมอๆ โดยไม่สนใจ หรือไม่รู้ว่ามาจากกลุ่มชาติพันธุ์ใด) และในปัจจุบันนี้เราจะพบได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์มั่งคั่งนั้นมีการกระจายตัวอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะเขตจังหวัดในภาคเหนือ และภาคอีสาน ซึ่งประวัติความเป็นมาของการเข้ามาในประเทศไทย และการกระจายตัวไปตามจังหวัดต่างๆก็มีความแตกต่างกันไป แต่ในที่นี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงแค่การกระจายตัว และโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามายังหมู่บ้านคอยปุย จังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น

4.2 หมู่บ้านมัจฉาศรี

4.2.1 ที่ตั้ง และลักษณะพื้นที่

ชุมชนชาวบ้านคอยปุยอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลสุเทพ อำเภอมเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสุเทพ – ปุย และอยู่ใกล้กับพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศกับวัดพระธาตุดอยสุเทพ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 30 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านมีทั้งหมด 300 ไร่ (เฉพาะที่ตั้งบ้านเรือนของหมู่บ้าน)

ภาพที่ 4.1 แผนที่เส้นทางไปยังหมู่บ้านม้งดอยปุย

4.2.2 อาณาเขตติดต่อ

อาณาเขตติดต่อของชุมชนบ้านม้งดอยปุย มีดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ดอยผาหลวง บ้านแม่สาใหม่ อ.แมริม จ.เชียงใหม่
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ต.แม่เหียะ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านขุนช่างเคี่ยน ต.ช่างเคี่ยน อ.เมือง จ.เชียงใหม่
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.บ้านปาง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

4.2.3 การคมนาคม และการเข้าถึง

สภาพการคมนาคมของชุมชนบ้านม้งดอยปุยตั้งแต่ในสมัยอดีตนั้น เริ่มมีถนนสายหลักเข้ามาเมื่อประมาณปี พ.ศ.2508 โดยการร่วมแรงร่วมใจกันช่วยกันขุดถนนเองของกลุ่มชาวบ้านม้งดอยปุย (จุดไปถึงปากทางเข้าหมู่บ้าน) ในช่วงเวลานั้น ในหมู่บ้านมีรถมอเตอร์ไซด์เพียง 2 คันแรกปี พ.ศ.2513 เป็นของครูสมพงษ์ และครูชู (ยี่ห้อ Honda 80 cc) ส่วนรถยนต์คันแรกของหมู่บ้านมีขึ้นในปี พ.ศ.2516 เป็นของพ่อหลวงแย้ง แซ่หว่าง (ผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น) สำหรับการคมนาคมในและการเข้าถึงหมู่บ้านในปัจจุบันนี้มีความสะดวกมากขึ้น โดยเริ่มต้นการมีถนนลาดยางมาถึงหมู่บ้านอย่างสมบูรณ์ เมื่อปี

พ.ศ.2553 ทำให้การคมนาคมขนส่งมีความสะดวกสบาย และประหยัดเวลาในการเดินทางมากขึ้น (ใช้เวลาเดินทางประมาณ 45 นาที) ด้วยระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร เริ่มต้นจากหน้ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำหรับการเดินทางเข้าถึงหมู่บ้านนั้นสามารถมาเดินทางเข้ามาได้หลายรูปแบบ เช่นรถส่วนตัว รถโดยสาร (รถสีส้มแดง) รถรับจ้างเหมา ฯลฯ โดยอัตราค่าโดยสารรถสีส้มแดงจะอยู่ที่ 120 บาท/คน ทั้งขาไป – กลับ แต่ต้องรอคนเต็มประมาณ 10 คนรถถึงจะเริ่มออกเดินทาง และรถรับจ้างเหมาราคาประมาณ 1,000 – 1,500 บาท (ไป – กลับ) มนตรา พงษ์นิล (2541) ได้กล่าวถึงการเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านคอยปุยว่า “การเดินทางขึ้นไปหมู่บ้านคอยปุยนั้น จะเดินทางออกจากตัวเมืองเชียงใหม่มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงตีนคอยหน้าสวนสัตว์เชียงใหม่ตามถนนเข้าสู่เขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ – ปุย ผ่านรูปปั้นครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาไทยสถานีควบคุมไฟฟ้า ไปจนถึงวัดพระธาตุดอยสุเทพ ผ่าน โรงเรียนในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จนถึงพระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศ และจะเข้าสู่หมู่บ้านคอยปุย ซึ่งสามารถเดินทางไปกลับได้ในเวลา 1 วัน แต่ละวันจะมีทั้งรถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์ รถบัสปรับอากาศ และรถสองแถว ขึ้นไปชุมชนบ้านคอยปุยตลอดเวลา ซึ่งตามเส้นทางการท่องเที่ยวนี้นักท่องเที่ยวจะได้ชมธรรมชาติมากมายทั้ง วน้ำตก และชาวเผ่าม้งในหมู่บ้านม้งคอยปุย”

การที่ชุมชนบ้านม้งคอยปุยแห่งนี้ตั้งอยู่ห่างจากพระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์เพียง 4 กิโลเมตร จึงได้ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้เป็นที่ที่มีความพิเศษตามหลักทางภูมิรัฐศาสตร์ เนื่องจากคอยปุยแห่งนี้อยู่ภายใต้พื้นที่พระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้พื้นที่ป่าแห่งนี้ได้กลายเป็นเขตป่าสงวน ซึ่งทำให้คอยปุยแห่งนี้ได้รับการคุ้มครอง และไม่มีใครสามารถกระทำสิ่งผิดกฎหมายได้

หมู่บ้านม้งคอยปุยเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูง 700 – 1,685 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ที่มีการก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2492 โดยชาวม้งกลุ่มนี้ได้มีการอพยพมาจากเขตอำเภอฝาง อำเภอแม่แตง และอำเภอแม่อิง เนื่องจากการเดินทางของญี่ปุ่นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประมาณปี พ.ศ. 2486 – 2488 (สุนิสา ฉันทรัตน์โยธิน, 2546) ซึ่งในช่วงแรกๆนั้นหมู่บ้านแห่งนี้ได้ถูกเรียกว่า “หมู่บ้านปานขมุก” ต่อมาหลังจาก

นั้น ได้มีชาวม้ง และชาวจีนฮ่อ ซึ่งนำโดยนายเลาเป๊ะ แซ่ย่าง อพยพหลบหนีการปราบปรามยาเสพติดจากบ้านป่าคา ตำบลแม่แรม อำเภอแมริ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มอีก 30 ครัวเรือน จึงทำให้หมู่บ้านใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนในที่สุดก็ได้กลายมาเป็นหมู่บ้านที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวใกล้เมืองที่สำคัญอีก แห่งหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน ณ หมู่บ้านแห่งนี้ มีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ไม่ว่าจะเป็น เส้นทางย้อนอดีตสู่ชุมชนวัฒนธรรมม้ง กับการ ชมสัญลักษณ์สถานแห่งการเสด็จฯ บ้านคอยปุย สวนดอกไม้ พิพิธภัณฑชาวเขา เส้นทางชมธรรมชาติ เทียวชมสวนน้ำตก การใช้หน้าไม้สำนักสงฆ์คอยปุย และเส้นทางคอยเกษตรและภูมิปัญญาชนเผ่าม้ง มีส่วนให้เยี่ยมชมแปลงเรียนรู้โครงการขยายผลโครงการหลวงคอยปุย การปั่นเส้นทางจักรยาน การทอดผ้ากัญชง การเขียนลายผ้าด้วยเทียน การย้อมผ้ากัญชง และการปักผ้าม้ง เป็นต้น

4.3 การอพยพเข้าสู่หมู่บ้านม้งคอยปุย

เส้นทางอพยพของบรรพบุรุษชาวม้งผู้ก่อตั้งหมู่บ้านคอยปุย แบ่งออกเป็นสองเส้นทางด้วยกันคือ เส้นทางแรกอพยพมาจากประเทศจีนผ่านมาทางประเทศพม่า ซึ่งขณะนั้นตั้งชุมชนอยู่ในพื้นที่คอยปุ้หลักบริเวณใกล้คอยอ่างขางที่เป็นเขตชายแดนไทย – พม่าในปัจจุบัน จากนั้นจึงทยอยอพยพเดินทางเข้าอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน อำเภอแม่แตง อำเภอแมริ่ม จังหวัดเชียงใหม่ จนกระทั่งปลายทศวรรษที่ 2470 จึงได้มีการจัดตั้งชุมชนบ้านป่าคาขึ้นที่บริเวณกลางคอยสุเทพ – ปุย กลุ่มชาวม้งคอยปุยในปัจจุบันที่มาตามเส้นทางนี้เป็นกลุ่มตระกูลอย่าง และตระกูลว่าง ทั้งนี้ จากการยืนยันของนายจั้งกะเว้ หาง ว่าครอบครัวได้อพยพออกจากคอยอ่างขางเมื่อตัวเองอายุได้ 2 ขวบ โดยมาหยุดพักทำมาหากินระหว่างทางเพียงไม่กี่ปี ก็ได้เข้ามาตั้งชุมชนอยู่ในบริเวณนี้ เมื่อเกิดสงครามญี่ปุ่น (สงครามโลกครั้งที่สอง พ.ศ. 2485 -2488) นั้น ชาวม้งได้มาตั้งรกรากอยู่ที่นี้หลายปีแล้ว ส่วนเส้นทางที่สอง อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาที่บริเวณคอยผาหม่น และคอยยาว แล้วจึงข้ามทุ่งราบเชียงราย มาตั้งรกรากอยู่ที่คอยช้าง จนกระทั่งมาปักหลักอยู่ที่บ้านคอยปุยในที่สุด

ประมาณ 3 ปีก่อนที่จะมีการจัดตั้งชุมชนบ้านคอยปุยในพื้นที่ปัจจุบันนั้น ชาวม้งประมาณ 5 หลังคาเรือน จากบ้านป่าคาได้มาทำไร่และสร้างกระท่อมสำหรับพักอาศัยเพื่อทำไร่ โดยอยู่ห่างจากบริเวณหมู่บ้านคอยปุยในปัจจุบันเป็นระยะทางประมาณ 2-3 กิโลเมตรเท่านั้น กระทั่งเมื่อเกิด

เหตุการณ์ความขัดแย้งแล้วรัฐบาลได้ส่งเจ้าหน้าที่ทหารและตำรวจขึ้นไปปราบปรามการค้าฝิ่นของชาวจีนคณะชาติที่มาอาศัยอยู่ในชุมชนป่าคาเพื่อเป็นจุดพักคาราวานค้าฝิ่นและทำการต้มฝิ่นดิบในปี พ.ศ. 2494 จึงทำให้ชาวม้งที่ขณะนั้นยังคงอยู่บ้านป่าคาได้รับผลกระทบ และได้อพยพมาจัดตั้งชุมชนใหม่ในพื้นที่ไร่ของตนเอง จากนั้นในปีต่อมาชาวม้งจากบ้านป่าคากลุ่มอื่นที่ได้กระจัดกระจายไปหลบภัยอยู่ในไร่สวนของตัวเองจึงได้ย้ายเข้ามาสมทบด้วย จนกลายเป็นชุมชนบ้านดอยปุยในปี พ.ศ. 2496

ในขณะนั้นชุมชนบ้านดอยปุยมีทั้งกลุ่มม้งจ๊วะ (Hmoob Nstuab) และม้งเคื้อะ (Hmoob Dawb) ประกอบด้วยตระกูลอย่าง ว่าง และลี รวมประมาณ 30 หลังคาเรือน ในระยะต่อมามีชาวจีนทั้งที่เป็นจีนฮ่อที่แต่เดิมอยู่ด้วยกันที่ป่าคา จากในเมืองเชียงใหม่ และกลุ่มจีนคณะชาติจากอำเภอฝางทยอยอพยพเข้ามาสมทบ ในขณะที่กลุ่มม้งเคื้อะในหมู่บ้านนี้ ส่วนหนึ่งได้อพยพไปจัดตั้งชุมชนใหม่ที่บ้านขุนช่างเคี่ยน ซึ่งเป็นพื้นที่ไร่ของตนเอง จนกลายเป็นชุมชนบ้านช่างเคี่ยนในปัจจุบัน หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2515 มีชาวม้งตระกูลว่างกลุ่มหนึ่งที่เคยอยู่บ้านป่าคา แต่ได้อพยพไปอยู่ที่ดอยคำ ได้อพยพกลับเข้ามาสมทบด้วย และในระยะต่อมา มีม้งตระกูล หาง ต่อ ย่าง และซ่ง ทยอยอพยพมาจากชุมชนม้งทั้งในต่างอำเภอ และต่างจังหวัดเข้ามาสมทบด้วย

ในด้านการทำมาหากินนั้น หลังจากรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นหมู่บ้านดอยปุยในปี พ.ศ. 2496 แล้วชาวบ้านยังคงมีวิถีชีวิตไม่ต่างจากเดิม กล่าวคือ ยังคงมีวิถีการผลิตเพื่อยังชีพด้วยข้าวไร่ ข้าวโพด และฝิ่น เป็นหลัก แม้รัฐได้ทำการประกาศเป็นพื้นที่ป่าหวงห้ามด้วยพระราชกฤษฎีกาเมื่อปี พ.ศ. 2492 แล้วก็ตาม ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 ได้ก่อตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสงเคราะห์ 11 ดอยปุยขึ้นในชุมชน ซึ่งถือเป็นการพัฒนาชุมชนครั้งแรก กระทั่งปี พ.ศ. 2505 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้พระราชทานทรัพย์จำนวน 30,000 บาท เพื่อปรับปรุงและพระราชทานนามใหม่เป็น “โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1” ในช่วงเดียวกันนี้เองเริ่มมีการก่อสร้างพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ และปรับโฉมถนนเข้าไปเกือบถึงชุมชนแล้ว ทำให้ชาวม้งเริ่มได้รับความสนใจจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์ กับทั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐมากขึ้น โดยเฉพาะโครงการพระราชดำริของในหลวงที่กลายมาเป็น “โครงการหลวง” ก็เริ่มต้นที่หมู่บ้านนี้ ซึ่งในระยะต่อมามีผลอย่างมากต่อการยอมรับการปลูกพืชทดแทนฝิ่นประเภทพืชเมืองหนาวของพสกนิกรบนพื้นที่สูงมาจนกระทั่งปัจจุบันด้วย นอกจากนั้นแล้ว การที่บ้านม้งดอยปุยตั้งอยู่ในเส้นทาง

เดียวกันกับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ คือวัดพระธาตุคอกยสุเทพ และพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จึงทำให้กลายเป็นหมู่บ้านที่มีนักท่องเที่ยวนิยมขึ้นไปเที่ยวกัน

ปัจจุบันชุมชนคอกยสุมีจำนวนครัวเรือนม้งทั้งหมด 124 ครัวเรือน รองลงมาเป็นกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าคนพื้นราบที่ขึ้น – ลงเป็นประจำ จำนวน 9 ครัวเรือน จีนฮ่อ 4 ครัวเรือน กะเหรี่ยง 2 ครัวเรือน ญี่ปุ่น 1 ครัวเรือน (ภรรยาเป็นคนไทย) และเนปาล 2 คน รวมจำนวนประชากรทั้งหมดประมาณ 1,400 คน ในชุมชนมีร้านขายของที่ระลึกให้นักท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นสิ่งปลูกสร้างถาวร และแบบตั้งโต๊ะชั่วคราว รวมทั้งหมดประมาณ 135 ร้าน ประเภทของสินค้าหลักที่ขายนั้นมีตั้งแต่เสื้อผ้าพื้นราบ เสื้อผ้าชุดม้ง ตุ๊กตาเรซิน เหยียบโบราณ ยาสมุนไพร ผลไม้ดอง ภาพที่ระลึก เครื่องประดับ ฯลฯ ส่วนร้านขายอาหารนั้นมีทั้งหมด 11 ร้านด้วยกัน นอกจากนี้หมู่บ้านแล้ว ชาวบ้านยังออกมาขายที่พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ วัดพระธาตุคอกยสุเทพ ในเมืองเชียงใหม่ ตามตลาดนัดและสถานที่ท่องเที่ยวหลักทั่วประเทศ โดยในส่วนของที่อยู่อาศัยนั้นมีหลายครัวเรือนที่มีบ้านอยู่ในเมืองเชียงใหม่ แต่ครัวเรือนใหญ่หรือสถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมนั้นยังคงเป็นที่หมู่บ้าน

4.4 สังคมและวัฒนธรรมของชาวม้ง

ชาวเขาเผ่าม้งเป็นชนกลุ่มหนึ่งซึ่งมีถิ่นอยู่ในประเทศจีนและประเทศต่างๆ ในเอเชียอาคเนย์ คือ เวียดนาม พม่า ลาว และประเทศไทย ชาวม้งที่อยู่ในประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็นสองกลุ่มคือ ม้งขาว และม้งน้ำเงิน นักภาษาศาสตร์ได้จัดชาวม้งอยู่ในภาษาตระกูลภาษาแม่ – เข้า ในภาษาจีน – ธิเบต การจัดกลุ่มภาษาศาสตร์นั้นใช้วิธีการเปรียบเทียบความเกี่ยวข้องกันของคำศัพท์และระบบเสียง เพื่อแสดงถึงการสืบเชื้อสายจากภาษาต้นกำเนิดร่วมกัน อย่างไรก็ตามยังมีการคาดคะเนกันอยู่มากเกี่ยวกับต้นกำเนิด ประวัติศาสตร์ และการอพยพในอดีตของชาวม้ง เนื่องจากข้อมูลหลักฐาน เอกสารบางแห่งได้อ้างว่าชาวม้งมีถิ่นกำเนิดอยู่ตอนเหนือของทวีปเอเชีย และอาจเป็นกลุ่มเดียวกับที่หลงเหลืออยู่ ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มที่มีเชื้อสายผสมระหว่างชาวคอเคเซียนกับชาวมองโกล และบรรพบุรุษของชาวม้งได้อพยพลงมาทางใต้และตั้งหลักแหล่งอยู่ในบริเวณแม่น้ำเหลืองของประเทศจีนราว 3,000 ปีก่อนคริสตกาล และชาวม้งได้กระจายตัวออกไปยังที่ราบลุ่มแม่น้ำแยงซี และจากดินแดนแถบนี้เองที่ชาวม้งได้เคลื่อนย้ายไปตามเทือกเขาต่างๆ ของประเทศเวียดนาม ลาว และไทย (Gedds, 1967 อ้างใน นิพัทธเวช สืบแสง, 2526) การเพิ่มจำนวนประชากรและการรุกรานจากจีนเป็นสาเหตุที่ทำให้ชาวม้งอพยพลง

มาทางใต้เข้าสู่เอเชียอาคเนย์ แม้ยังไม่สามารถกำหนดได้อย่างแน่นอน แต่นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าไม่ต่ำกว่าสองร้อยปีมาแล้วสำหรับระยะเวลาที่ชาวม้งอพยพลงมาประเทศไทยนั้น Cooper ได้อ้างจากหลักฐานแหล่งหนึ่งว่า ชาวม้งเริ่มต้นอพยพเข้ามาทางเหนือของประเทศไทยในราว พ.ศ. 2432 โดยปรากฏว่ามีชาวม้งอยู่แล้วในจังหวัดตาก (Cooper, 1976 อ้างใน นิพนธ์เวช สืบแสง, 2526) เส้นทางอพยพเข้ามาในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 สายคือ จากประเทศลาว และจากประเทศพม่าเข้าสู่จังหวัดชายแดนของประเทศไทย ชาวม้งในประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นประชากรชาวเขาที่มีจำนวนมากอันดับสองรองจากเผ่ากระเหรี่ยง โดยกระจายตัวอยู่ใน 10 จังหวัด

ระบบครอบครัวและเครือญาติ เป็นระบบการจัดระเบียบความสัมพันธ์ที่สำคัญในสังคมของชาวม้ง บุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องกันทางสายเลือด หรือเกี่ยวพันกันทางการแต่งงาน หรือบุคคลที่สังคมมองระบุว่าเป็นเครือญาติแม้ว่าจะไม่ได้มีความสัมพันธ์กันทางสายเลือดหรือทางการแต่งงาน ความสัมพันธ์เหล่านี้ปรากฏออกมาในรูปแบบต่างๆกัน ดังต่อไปนี้คือ

4.4.1 ความสัมพันธ์แบบครัวเรือน (Household Relationship) เป็นความสัมพันธ์ในรูปแบบหนึ่งระหว่างสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน นับเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นที่สุดในสังคมม้ง โดยปกติชาวม้งมักจะนิยมตั้งครอบครัวเป็นแบบครอบครัวขยาย คือบุตรชายที่แต่งงานแล้วจะพาฝ่ายหญิงมาอยู่ร่วมกันในบ้านหลังคาเดียวกันกับพ่อแม่ของตน ในทางกลับกันบุตรหญิงที่แต่งงานแล้วก็จะแยกครอบครัวออกไปอยู่ร่วมกับบิดามารดาของฝ่ายชายเช่นกัน

4.4.2 ความสัมพันธ์แบบสายตระกูล (Lineage Relationship) ถือเป็นความสัมพันธ์อีกรูปแบบหนึ่งของสมาชิกในสังคมม้งซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ทางเครือญาติที่มีระดับค่อนข้างกว้างกว่าความสัมพันธ์ในครัวเรือน สังคมม้งนั้นเป็นสังคมที่สืบเชื้อสายจากฝ่ายชาย โดยการนับถือสืบบรรพบุรุษชนิดเดียวกัน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ชาวม้งในแต่ละสายตระกูลจะมีสืบบรรพบุรุษเป็นของตนเอง ซึ่งชาวม้งเองเชื่อว่าบรรพบุรุษเหล่านี้จะคอยคุ้มครองป้องกันให้แก่ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่

4.4.3 ความสัมพันธ์แบบแซ่ตระกูล (Clan Relationship) เป็นความสัมพันธ์ทางเครือญาติในอีกระดับหนึ่งซึ่งมีความกว้างขวางกว่าความสัมพันธ์ในแบบสายตระกูล ความสัมพันธ์แบบ

นี้มีแซ่ตระกูลเป็นตัวกำหนดความเป็นเครือญาติ แม้ว่าสมาชิกในครอบครัวบางคนจะไม่มี ความสัมพันธ์ทางสายเลือดเลย แต่ในวัฒนธรรมม้งนั้นก็ได้กำหนดให้บุคคลที่ใช้แซ่ เดียวกันมีความเป็นพี่น้อง หรือเป็นเครือญาติกัน ดังนั้นชายหญิงที่แซ่เดียวกันจึงไม่ สามารถที่จะแต่งงานหรือมีความสัมพันธ์ทางเพศระหว่างกัน การกำหนดแซ่ตระกูลมิได้ เป็นเพียงเพื่อให้บุคคลมีนามสกุลหรือแซ่เท่านั้น แต่วัฒนธรรมม้งยังได้กำหนดหน้าที่ บุคคลพึงกระทำต่อบุคคลอื่น ๆ ที่มีแซ่เดียวกัน ส่วนระบบความเชื่อของชาวม้งโดยทั่วไป ชาวม้งมีความนับถือแบบนับถือผี (Animism) ผสมผสานกับการบูชาบรรพบุรุษ (Ancestor Worship) (นิพัทธ์เวช สืบแสง, 2526)

4.5 กลุ่มตระกูลและเครือญาติของชาวม้งบ้านคอยปุย

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่ากลุ่มม้งบ้านคอยปุยนั้นมีความสัมพันธ์กันทั้งแบบครัวเรือน แบบ สายตระกูล และแบบแซ่ตระกูล ซึ่งความสัมพันธ์กันแบบแซ่ตระกูลนั้นก็ เป็นลักษณะของ ความสัมพันธ์หนึ่งที่ค่อนข้างสำคัญ ไม่เฉพาะแค่ชาวม้งเท่านั้น คนเผ่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆหรือแม้แต่ ชาวจีนก็มีระบบแซ่ตระกูลเช่นกัน ซึ่งระบบความสัมพันธ์นี้ชาวม้งได้ให้ความเคารพและนับถือซึ่งกัน และกัน และในหมู่บ้านม้งคอยปุยก็มีกลุ่มแซ่ตระกูลดังต่อไปนี้

4.5.1 ตระกูลว่าง (หวังวนวัฒน) เป็นกลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากสองพี่น้องคือ นายซงหลือ และ นาเซากี้ ลูกหลานของตระกูลม้งว่าง (หวังวนวัฒน) ส่วนใหญ่จะเปลี่ยนชื่อเป็นไทย และ ใช้สกุล “หวังวนวัฒน” ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของลูกหลานตระกูลว่างบนซึ่งสืบ เชื้อสายมาจากสองพี่น้องถูกเติมด้วยการหันนับถือศาสนาพุทธทั้งหมดเพื่อให้เกิดความ เหมือนและมีใจรวมเดียวกัน

4.5.2 ตระกูลว่าง (เลาว่าง) ตระกูลนี้ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การอพยพและ เครือญาติที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตระกูลว่าง (หวังวนวัฒน) กล่าวคือไม่สามารถสืบเสาะหา ความสัมพันธ์ที่แสดงว่ามีความเกี่ยวข้องกับทางเครือญาติ แต่ความเป็น “ตระกูลว่าง” ร่วมกันนี้ได้ถูกกล่าวอ้างว่าในอดีตกาลพวกเขา มี “ผี” ตัวเดียวกันหรือมีบรรพบุรุษร่วมกัน ตั้งแต่สมัยบรรพกาล แต่การอพยพที่ต้องแยกย้ายกันมาคนละทางเป็นเวลานานจึงทำให้

รายละเอียดการปฏิบัติในพิธีกรรมต่างๆ แตกต่างกันไปบ้าง แต่ยังคงนับถือผีตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวม้งอยู่

4.5.3 ตระกูลลี ม้งกลุ่มนี้สืบเชื้อสายมาจาก 3 พี่น้อง รุ่นที่ 1 คือหนูด้ว เจ้อไซ และป้างเงอ ซึ่งเป็นม้งขาวเมื่อมารวมกลุ่มอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ที่เป็นม้งลายก็ได้กลายเป็นม้งลายไปแล้ว ทั้งการแต่งกายภาษาพูด และวิถีชีวิตส่วนใหญ่ แต่ยังคงพิธีกรรมทางศาสนาผีทุกอย่างที่แสดงเอกลักษณ์ความเป็นม้งขาวลักษณะพิเศษเกี่ยวกับข้อห้ามการแต่งงานของกลุ่มม้งก็คือ ผู้นำกลุ่มม้งลี (เยี่ย ป้อ ลี) และผู้นำกลุ่มม้งว่างล่าง (เยี่ยชะว่าง) ได้สาบานกันเป็นพี่น้องกัน ที่คอยอ้างขง อำเภอฟางมีคำสัญญาที่ให้ต่อกันไว้ระหว่างกันว่า ห้ามมีการแต่งงานกันระหว่างลูกหลานในสองตระกูลนี้ในปัจจุบันคำมั่นสัญญานี้ยังคงได้รับการยอมรับและเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด

4.5.4 ตระกูลช่าง (ตระกูลหยาง) ตระกูลช่างเป็นตระกูลใหญ่ที่สุดในหมู่บ้านและมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างกว้างขวาง เป็นกลุ่มที่ย้ายมาจากดอยป่าคาอันเนื่องมาจากการสู้รบระหว่างตำรวจระหว่างตำรวจไทยกับกลุ่มจีนฮ่อคำฝั้น นำโดยผู้อาวุโสสองรุ่นคือ 1. นายเล่าปะ และรุ่นที่ 2 ได้แก่นางจิ้งหย่า และนายเจ้าเปา บุคคลทั้งสามคนนี้มีอายุใกล้เคียงกัน ถึงแม้จะถือศักดิ์เป็นอาทิกับหลานแต่ความสัมพันธ์ในเชิงพฤติกรรมจะเป็นไปในลักษณะเพื่อนร่วมชะตากรรมกันมากกว่าความเป็นอาทิกับหลาน ตระกูลช่างเป็นคนกลุ่มใหญ่ที่สุด มีเศรษฐกิจดีที่สุด และมีการศึกษาดีที่สุด มีความยึดเหนี่ยวของกลุ่มสูง ปัจจัยที่ทำให้ตระกูลช่างมีความยึดเหนี่ยวของกลุ่มสูง คือการมีความเห็นพ้องต้องกันของกลุ่มเกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการห้ามกินหัวใจสัตว์อันเนื่องมาจากการถูกสาปแช่งจากบรรพบุรุษการไม่กินหัวใจสัตว์ถือเป็นความเชื่อหรือการปฏิบัติเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงว่า พวกเขาเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษคนเดียวกันในครั้งบรรพกาลอย่างแท้จริง นอกจากนี้ความถี่ของปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มตระกูลในปัจจุบันความสัมพันธ์ของชุมชนแบบเครือญาติยังคงมีอยู่แต่ความแน่นแฟ้นก็ลดลงเนื่องจากปัจจัยทางสังคมที่เปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นมีการปฏิสัมพันธ์กันน้อยลงเพราะ วิถีชีวิตที่ต้องทำมาค้าขายตลอดทั้งปีและอีกปัจจัยหนึ่งคือระบบการปกครองที่เป็นทางการทำให้บทบาทผู้นำอาวุโสเหมือนยุคอดีตถูกลดบทบาทลง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าสายใยความสัมพันธ์ของชาวม้งนั้นจะถูกยึดเหนี่ยวไว้โดยการให้ความเคารพนับถือต่อวงศ์ตระกูลและบรรพบุรุษของคนในเผ่าเป็นอย่างมาก แม้ว่าชาวม้งจะไปพักพิงหรือเดินทางไปอยู่ต่างถิ่น ถ้าหากพบว่ามีชาวม้งที่มีแซ่ตระกูลเดียวกันก็จะถือว่าเป็นญาติพี่น้องกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมไปถึงการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน และจะไม่มีการแต่งงานภายในแซ่ตระกูลเดียวกันแม้ว่าจะไม่รู้จักกันมาก่อนเลยก็ตาม

4.6 ระบบความเชื่อของชาวม้ง

ในทัศนะของชาวม้งตามคติความเชื่อเดิมนั้นจะเชื่อกันว่าโลกนี้ถูกสร้างขึ้นมา 2 ส่วนด้วยกัน คือ โลกแห่งแสงสว่าง ซึ่งเป็นโลกของมนุษย์ส่วนหนึ่ง และโลกแห่งความมืดเป็นโลกของเทพเจ้าและวิญญาณอีกส่วนหนึ่ง ในอดีตโลกทั้งสองไม่ได้แยกออกจากกัน มนุษย์และวิญญาณสามารถเดินทางไปมาติดต่อกันได้โดยใช้สะพาน บันได และประตูเป็นทางผ่าน แต่ในปัจจุบันโลกทั้งสองไม่สามารถติดต่อกันได้ เนื่องจากมนุษย์ได้ฆ่ากบ จึงถูกกบสาปให้โลกมนุษย์กับโลกแห่งวิญญาณแยกออกจากกัน และไม่สามารถติดต่อกันได้ อีกทั้งยังสาปให้โลกมนุษย์เกิดความเจ็บป่วย ความตาย มีร้อน มีฝน มีหนาว และทำให้มนุษย์ไม่สามารถฟื้นขึ้นมาได้อีกในวันที่ 13 หลังจากที่ตายไปแล้ว ปัจจุบันนี้จะมีเพียงแค่หมอทรง (Shaman) เท่านั้นที่จะสามารถติดต่อสื่อสาร และเดินทางข้ามไปมาระหว่างโลกทั้งสองได้โดยวิธีการเข้าทรง (Robert Cooper และคณะ, 1991: 54; Patricia Veronica Symonds, 1991: 45)

ชาวม้งมีความเชื่อในเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ ว่าสิ่งนี้สามารถคลบน้ตาลให้เกิดเหตุการณ์และสิ่งต่างๆ ทั้งดีและร้ายแก่ชีวิตได้ ซึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติเหล่านี้ จะมีอยู่ทั่วไปทุกหนทุกแห่งทั้งในป่า บนภูเขา และห้วยน้ำลำธาร ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์มองไม่เห็น คาดเดา หรือหยั่งรู้ได้ แต่ถ้าหากมนุษย์คนใดได้กระทำการที่ไม่ดี หรือทำให้อำนาจเหนือธรรมชาติไม่พอใจ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ก็จะคลบน้ตาลให้เกิดเหตุการณ์ที่ไม่ดีขึ้นกับมนุษย์และสัตว์เลี้ยง เช่น เชื่อว่า ภูเขา แม่น้ำ และป่ารอบๆ หมู่บ้านที่ตนอาศัยมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกขานกันว่า “Thwvtim” ซึ่งมีอำนาจสูงสุดที่คอยปกครองดูแลพื้นที่ต้นน้ำ หรือบริเวณรอบๆ ภูเขา และปกป้องคุ้มครองชาวบ้าน สัตว์เลี้ยง และพืชพันธุ์ไม่ให้เกิดอันตรายจากสัตว์ป่า และภัยธรรมชาติ เมื่อมีการตั้งหมู่บ้านขึ้นมาใหม่ ผู้นำทางพิธีกรรมก็จะเลือกต้นไม้ใหญ่ที่แข็งแรงที่สุดคในบริเวณใกล้หมู่บ้าน และทำพิธีอัญเชิญ Thwvtim ให้มาสถิตย์อยู่ที่ต้นไม้

พร้อมทั้งมีการกำหนดข้อห้ามไม่ให้คนในหมู่บ้านละเมิดในบริเวณต้นไม้ต้นนี้ ไม่เช่นนั้นอาจจะประสบกับอันตรายหรือเรื่องร้ายๆ ได้ (ประสิทธิ์ สิปรีชา, 2548)

ผี (Spirits) ก็ยังเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งชาวม้งจะเรียกว่า “Dab” และมีที่อยู่อาศัยอยู่ทุกหนทุกแห่งตามป่าเขา และลำธาร ผีบางตนนั้นจะช่วยปกป้องคุ้มครองมนุษย์จากอันตรายต่างๆ แต่ผีบางตนก็เป็นผีอันตราย และสามารถทำร้ายมนุษย์ให้ได้รับความเจ็บป่วย แต่ก็ยังมีผีบางตนที่ไม่ดี และไม่ร้ายเสียทีเดียว แต่จะเป็นอันตรายก็ต่อเมื่อมนุษย์ได้มีการไปล่วงเกินเท่านั้น ซึ่งผีตามความเชื่อของชาวม้งก็จะมียุหลายชนิด แต่แบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 2 ชนิด คือ ผีดี และผีร้ายนั่นเอง ซึ่งชาวม้งก็ไม่ได้ทำการแบ่งแยกประเภท หรือมีคำเรียกเฉพาะระหว่างผีกับเทพเจ้า ดังนั้น ผีดีจึงหมายรวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลโลกแห่งความมืดด้วย ผีดีที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับ การดำเนินชีวิต และชาวม้งจะต้องทำพิธีเช่น ไหว้เป็นประจำ มีดังนี้

4.6.1 ผีบ้าน (House Spirits) ได้แก่ ผีประจำเสาเอกซึ่งตั้งอยู่กลางบ้าน ผีประตูบ้าน ผีเตาไฟ และผีแห่งความอุดมสมบูรณ์ เป็นต้น ชาวม้งเชื่อว่าในบ้านมีผีประจำอยู่ตามส่วนต่างๆ ผีบ้านจะคอยคุ้มครองสมาชิก และสัตว์เลี้ยงในบ้านให้ปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ แต่ทั้งนี้ ชาวม้งจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติต่อผีบ้านด้วยความเคารพ และไม่ทำให้ผีบ้านไม่พอใจ ด้วยเหตุนี้เอง พื้นที่บางส่วนของภายในบ้าน จึงถือเป็นพื้นที่ที่ต้องห้าม และมีข้อกำหนดในการใช้พื้นที่บริเวณนั้น ซึ่งจะได้แก่ พื้นที่รอบๆ หิ้งผีบรรพบุรุษ หิ้งผีท้องฟ้า ซึ่งจะอยู่ตรงข้ามกับประตูใหญ่ และเสาผีที่ตั้งอยู่กลางบ้านและเป็นเสาหลักของบ้าน เป็นต้น

ซึ่งเสาผีนี้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อชาวม้งก้าวเข้าสู่ความตาย ชาวม้งจะมีความเชื่อว่า วิญญาณของผู้ชายในเรือนจะต้องกลับมาที่เสานี้ก่อนที่จะไปพบ Siv Yis (เทพในความเชื่อของชาวม้ง) และกลับไปเกิดใหม่ ทั้งนี้ที่โคนเสาจะฝังรกของเด็กผู้ชายทุกคนที่เกิดในเรือนเอาไว้ ซึ่งรกกี้จะใช้พิสูจน์ว่าวิญญาณนั้นเป็นสมาชิกในสายตระกูล ถ้าคนไหนที่ไม่ใช่สมาชิกในตระกูลการจะนั่งหรือนอนที่โคนเสาก็จะทำได้ หากมีการฝ่าฝืนก็จะทำให้เกิดหายนะ และการแตกแยกในเรือน และเสานี้จะต้องตั้งบนพื้นดิน โดยไม่มีสิ่งใดปกคลุม เพราะอาจจะทำให้วิญญาณคนตายเข้าไปไม่ได้ (Binney, 1968)

- 4.6.2 ผีบรรพบุรุษ (Ancestor Spirits) ภายในบ้านของชาวม้งแต่ละครัวเรือนนั้น จะมีหิ้งบูชาผีบรรพบุรุษตั้งอยู่ตรงฝาผนังด้านที่ตรงข้ามกับประตู ซึ่งถึงแม้จะเป็นผีบรรพบุรุษ แต่ถ้าลูกหลานทะเลาะ ไม่เช่นไหว้ หรือกระทำการสิ่งใดก็ตามที่ทำให้ผีบรรพบุรุษไม่พอใจ ก็อาจจะทำให้สมาชิกในเรือนเจ็บป่วยได้ ดังนั้นสมาชิกในครัวเรือนจึงต้องเช่นไหว้เป็นประจำ และการทำพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษมีก็ต้องมี 3 พิธี ซึ่งได้แก่ ผีพ่อแม่ ผีปู่ย่า และผีทวด
- 4.6.3 ผียา (Spirits of Medicine) คนที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร และมีความสามารถในการรักษาอาการเจ็บป่วยได้นั้น จะต้องมีการทำพิธีไหว้ผียาในบ้าน ซึ่งผู้หญิงมักจะเป็นผู้ทำพิธีไหว้ผียาเสียส่วนใหญ่ เพราะผู้หญิงเป็นเพศที่ค่อนข้างมีความรู้ความชำนาญเรื่องสมุนไพร เนื่องจากต้องเข้าไปหาผักในป่าเป็นประจำ
- 4.6.4 ขวัญหรือวิญญาณ (Souls) หรือ Plig ในภาษาม้ง ชาวม้งจะมีความเชื่อเรื่องขวัญและพิธีกรรมทำนองเดียวกับคนไทย ในตัวคนหนึ่งๆจะมีขวัญอยู่หลายส่วนตามส่วนต่างๆของร่างกาย ซึ่งในขณะที่นอนหลับขวัญจะออกจากร่างไปเที่ยวเล่น และจำนวนขวัญในร่างกายนี้อาจจะแตกต่างกันออกไปในชาวม้งแต่ละกลุ่ม เช่น ชาวม้งน้ำเงินบางกลุ่มนั้นเชื่อว่าในร่างกายมีขวัญทั้งหมด 7 ขวัญด้วยกัน ซึ่งจะอยู่ที่ตาและหูข้างละ 1 ขวัญ ที่จมูก 1 ขวัญ ที่ปาก 1 ขวัญ และที่หัวใจ 1 ขวัญ (นุศิษย์ จินดาศรี, 2519) ส่วนในเด็กเกิดใหม่จะยังมีขวัญไม่ครบ ดังนั้นหลังจากที่เด็กเกิดได้ 3 วันแล้ว จึงต้องมีการทำพิธีเรียกขวัญให้เข้ามาสู่ตัวเด็ก และหลังจากทำพิธีเสร็จแล้ว ก็จะมีการห้ามคนนอกบ้านให้เข้ามาในบ้านเป็นเวลาหนึ่งเดือน และเด็กก็จะได้รับการตั้งชื่อจากผู้ประกอบพิธี ซึ่งสถานที่ทำพิธีจะจัดกันที่ระเบียงหน้าบ้าน บนพื้นดินจะมีการปักกิ่งต้นเมเปิ้ลไว้ตรงมุมระเบียงทั้ง 4 มุม แล้วนำเส้นใยต้นกัญชงมาผูกโยงกิ่งไม้ทั้งสี่กิ่งเข้าด้วยกัน ผู้ประกอบพิธีก็จะยื่นหันหน้าเข้าหาหุบเขา แล้วกล่าวคำเชิญขวัญที่ท่องเทียวอยู่ให้มาสู่เด็กแรกเกิด ซึ่งของที่ใช้ในพิธีจะประกอบไปด้วยไก่ 1 ตัว เงินกระดาษสำหรับเผา รูป ไข่ ข้าวหนึ่งจานวางบนโต๊ะ หลังจากเสร็จพิธี ผู้ประกอบพิธีจะกินอาหารร่วมกันกับครอบครัวเด็ก และทำการผูกข้อมือทุกคนที่อยู่ในพิธีด้วยเส้นใยกัญชง

นอกจากนั้น ชาวม้งยังมีความเชื่อว่าเมื่อขวัญเดินทางออกจากร่างกาย จะมีรูปร่าง กลายเป็นแมลงมีปีกตัวเล็กๆ และการที่ขวัญออกไปนอกร่างกายนั้น บางครั้งขวัญอาจจะ ไปไกลจนหลงทาง หรืออาจจะเข้าไปในรูหรือโพรงที่นำไปสู่โลกอื่น หรืออาจจะถูกผี ร้ายจับไว้ หรือบางครั้งถ้าเกิดการตกใจ ขวัญก็อาจจะออกจากร่างกายไปไกลจนหาทาง กลับไม่ได้ และเกิดอาการ “ขวัญหาย” ซึ่งชาวม้งเรียกว่า Poob Plig ทำให้เจ้าของขวัญไม่สบาย เจ็บป่วย และอาจจะถึงตายได้ จึงต้องมีการทำพิธีเรียกขวัญให้กลับคืน ซึ่งปกติ แล้วสถานที่ทำพิธีเรียกขวัญนั้นจะกระทำกันนอกบ้าน ในที่ที่เชื่อว่าขวัญของคนเจ็บ หายไป ซึ่งผู้เรียกขวัญจะไปยังที่แห่งนั้นพร้อมกับนำไก่ 1 ตัว รูป เงินกระดาษที่จะเผา และเหล้าหมักจากข้าว 1 ขวด ผู้เรียกขวัญจะนั่งยองๆ ใกล้ๆ ที่ที่จะเรียกขวัญ เมื่อเสร็จพิธี ตอนกลับเขาจะนำแมลงตัวหนึ่งจากที่ตรงนั้นกลับไปด้วย เพื่อเป็นสัญลักษณ์ว่าขวัญ กลับมาแล้ว เพราะเชื่อว่าเมื่อขวัญออกนอกร่างกายจะมีรูปเป็นแมลง และระหว่างทาง กลับบ้านถ้ามีน้ำวางกั้นขวัญจะเดินทางลำบาก ก็จะต้องสร้างสะพานผีให้ขวัญข้าม กลับมายังหมู่บ้าน (Cooper และคณะ ,1991)

ในปัจจุบันชาวม้งจำนวนหนึ่งได้เปลี่ยนความเชื่อกันไปมาก เริ่มหันมานับถือศาสนา พุทธและศาสนาคริสต์มากขึ้น ซึ่งระหว่างศาสนาทั้งสองนี้ การหันมานับถือศาสนา คริสต์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคมม้งมากกว่าศาสนาพุทธ ทั้งนี้เนื่องจากศาสนาคริสต์ เชื่อในพระเจ้าองค์เดียวและยังห้ามเคารพเทพเจ้าอื่นๆ รวมทั้งการทำพิธีเช่นไหว้ใดๆ และเราจะสามารถสังเกตเห็นได้ชัดเจนอยู่แล้วว่าชาวม้งนั้น โดยส่วนใหญ่จะนับถือ ศาสนาคริสต์ รวมไปถึงชาวเขาเผ่าอื่นๆด้วย เนื่องจากการเผยแพร่ศาสนาคริสต์โดยเหล่า มิชชันนารีนั้นมักจะเน้นการขึ้นไปเผยแพร่ตามหมู่บ้านของชาวเขาเป็นหลัก รวมไปถึง การให้โอกาสทางการศึกษาและความรู้อีกด้วย

4.7 วิถีชีวิตของผู้หญิงชาวม้งในอดีต

สังคมม้งในยุคดั้งเดิมนั้นเป็นสังคมยุคการทำเกษตรเพื่อการยังชีพ โดยมีการปลูกพืชหลัก ๆ คือ ข้าว ข้าวโพด และฝิ่น โดยชาวม้งจะปลูกข้าวเป็นอาหารหลัก และเอาไว้กินภายในครัวเรือน ส่วน ข้าวโพดนั้นส่วนใหญ่ปลูกเอาไว้เพื่อใช้เลี้ยงสัตว์ และฝิ่นนั้น คนม้งปลูกเอาไว้หลักๆก็เพื่อเป็นยารักษา

โรค และเอาไว้แลกสินค้าชนิดอื่นๆ ที่ตนเองไม่มี เช่น เอาไว้เป็นค่าจ้างในการจ้างแรงงานมาช่วยในการทำไร่ เป็นต้น สังคมมั่งในยุคนั้นประเพณีดั้งเดิมนั้นเป็นสังคมที่ค่อนข้างมีความเป็นเอกภาพ กล่าวคือ สมาชิกทุกคนต้องช่วยเหลือและพึ่งพากันบนพื้นฐานของเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเครือญาติของผู้ชายเป็นหลัก การติดต่อกับโลกภายนอกยังมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นการติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้ากับเผ่าอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงเท่านั้น เช่น จีนฮ่อ เป็นต้น ส่วนผู้หญิงมั่งในยุคนี้จะอยู่ใต้อำนาจของโครงสร้างสังคมที่ชายเป็นใหญ่และพึ่งพาผู้ชายเป็นหลัก เพื่อให้ตนมีเครือข่ายและเข้าถึงทุนต่างๆ ในสังคมแซ่ตระกูล ส่วนบทบาทของภรรยาชาวมั่ง การดำเนินชีวิตจะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ ขนบธรรมเนียมประเพณี การสืบทอดมรดก ถึงแม้จะไม่มีอิทธิพลทางศาสนาแต่พวกเขาจะมีประเพณีดั้งเดิมที่ได้จากการกำหนดกฎเกณฑ์ของบรรพบุรุษแล้วยึดถือต่อกันมาภายใต้ความเชื่อชาวมั่งจะมีการนับถือและเซ่นไหว้บรรพบุรุษ ของแซ่ตระกูลผู้ชาย โดยหลังแต่งงานแล้วผู้หญิงจะต้องย้ายเข้าบ้านสามี และเปลี่ยนมาใช้แซ่และนับถือระบบความเชื่อทางบรรพบุรุษของตระกูลสามีแทน ในสังคมของลูกสาวจึงเป็นทุนและมรดกที่สามีของเธอมือ ต้องทำงานทุกอย่างทั้งนอกบ้านและในบ้าน หากเป็นความต้องการของพ่อแม่สามี หรือของสามีเอง บทบาทภรรยาชาวมั่งเป็นบทบาทในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการสมาชิกในครอบครัว คือ ทำงานบ้านอยู่กับครอบครัว รับผิดชอบเอาใจใส่ปรนนิบัติสามี บุตร รวมทั้งการหุงหาอาหาร

ผู้ชายมั่งเป็นผู้มีอำนาจในสังคมระบบแซ่สกุลเหนือสมาชิกที่เป็นผู้หญิง สำหรับผู้หญิงมั่งซึ่งไม่ได้เป็นผู้สืบทอดตระกูลนั้น ระบบเครือญาติเป็นเกราะป้องกันพวกเธอจากการถูกเอาเปรียบจากสมาชิกแซ่สกุลอื่น ระบบเครือญาติจะมีพลังในการเป็นเกราะป้องกันผู้หญิงมั่งคนนั้นได้ ก็ต่อเมื่อเธอมีสายสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงใกล้ชิดกับสมาชิกผู้ชายในแซ่ตระกูลของเธอเท่านั้น ถ้าหากผู้หญิงไม่มีสายสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้ชายที่เป็นผู้สืบทอดในตระกูล ระบบเครือญาติของเธอก็จะไม่ให้ประโยชน์ใดๆ เลย ทำให้ผู้หญิงที่ไม่มีพ่อ พี่ชายหรือน้องชายรู้สึกเสียใจมาก เพราะนั่นหมายถึงการขาดคนที่จะปกป้องและช่วยเหลือในยามที่มีปัญหา

ผู้หญิงมั่งนั้นจึงต้องระมัดระวังและใช้ความรอบคอบเป็นอย่างมากในการเลือกสามีเพราะเมื่อตัดสินใจแต่งงานแล้วหมายถึงอนาคตทั้งชีวิตของเธอ การแต่งงานของสังคมมั่งนอกจากจะเป็นการเชื่อมบุคคลสองคนแล้วยังเป็นการเชื่อมตระกูลสองตระกูลเข้าหากันด้วยนอกจากนี้ การแต่งงานยังเป็นการเปลี่ยนสถานภาพของผู้หญิงจากเด็กสาวมาเป็นผู้หญิงในตระกูลแซ่ของสามีอย่างเต็มตัว ใน

อดีตการแต่งงานของชาวม้งไม่ได้ให้ความสนใจเรื่องการจดทะเบียนมากนัก และสังคมม้งยังเชื่อว่า ผู้หญิงที่เป็นหม้ายจะไม่สามารถกลับมาอาศัยในบ้านหรือมาตายในบ้านของพ่อแม่ของตนเองได้ ผู้หญิงที่แต่งงานออกเรือนไปแล้วเป็นคนของตระกูลสามีต้องนับถือผีของตระกูลสามีถ้ากลับมาในบ้านพ่อแม่ของตนเองอีกจะผิดผีบรรพบุรุษ (จตุพร เสถียรคง, 2553)

ฉะนั้นหลังจากแต่งงานผู้หญิงจะต้องเป็นภรรยาที่ดีของสามี เป็นแม่ที่ดีของลูก และต้องทำให้พ่อแม่และครอบครัวสามีพอใจด้วยการเป็นลูกสะใภ้ที่ดี รักและเคารพต่อพ่อแม่สามีรวมถึงญาติผู้ใหญ่ในตระกูลของสามี เพื่อไม่ให้พ่อแม่ของเธอถูกตำหนิจากตระกูลสามีได้นอกจากนี้ ผู้หญิงในฐานะภรรยาและลูกสะใภ้จะต้องปฏิบัติตามจารีตประเพณีที่ผู้หญิงดีในสังคมควรปฏิบัติ ได้แก่ การเป็นผู้หญิงที่อดทน ใจเย็น และไม่ได้เถียงสามีและพ่อแม่สามีรวมถึงการต้องเป็นคนที่ยยันทำงานในบ้าน และในไร่ ที่สำคัญต้องให้กำเนิดลูก โดยเฉพาะลูกชาย และฝึกลูก ๆ ให้เป็นคนดีเพื่อสืบทอดและนาชื่อเสียงที่ดีงามมาสู่ตระกูล

สังคมม้งในอดีตเป็นสังคมเกษตรทำให้มีความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก สามีในฐานะหัวหน้า และผู้จัดการระบบการผลิตของครอบครัวจึงใช้สาเหตุนี้เป็นข้ออ้างเพื่อแต่งภรรยาหลายคน โดยส่วนใหญ่ผู้ชายที่ต้องการแต่งเมียหลายคนมักอ้างว่าภรรยาของตนขี้เกียจหรือไม่มีความสามารถในการทำมาหากิน ผู้หญิงม้งในฐานะภรรยาและสะใภ้จึงต้องขยันทำงานและทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดซึ่งสามีและแม่สามีจะเป็นคนประเมินเธอเพื่อมิให้สามีสามารถตำหนิและหาข้ออ้างในการแต่งภรรยาหลายคนได้นอกจากความขยันแล้วผู้หญิงในฐานะภรรยาจะต้องพยายามมีลูกชายเอาไว้สืบสกุลให้สามีมิฉะนั้นก็ต้องยอมให้สามีมีภรรยาใหม่ได้ ซึ่งการไม่มีลูกชายสังคมม้งถือว่าเป็นความผิดของภรรยา

สังคมม้งในอดีตแทบจะไม่มีการหย่าร้างเกิดขึ้นเพราะถ้ามีการหย่าร้างเกิดขึ้น สังคมส่วนใหญ่จะมองว่าผู้หญิงเป็นฝ่ายที่ไม่ดี มีปัญหา และไม่อดทน ถ้าฝ่ายหญิงต้องการหย่าจะต้องคืนสินสอดให้กับฝ่ายชายอีกด้วย และหลังการหย่าเธอต้องทิ้งลูกๆ ไว้กับครอบครัวสามีและลูกๆ จะกลายเป็นทรัพย์สินสมบัติของครอบครัวและตระกูลสามี อาจมีบางกรณีทีหลังการหย่าร้างผู้หญิงสามารถพาลูกสาวมาอยู่กับตนได้แต่ต้องทิ้งลูกชายไว้กับสามีและแซ่ตระกูลสามี เพราะลูกชายต้องการญาติพี่น้องและต้องเป็นผู้สืบทอดตระกูลสามีต่อไป กรณีที่ผู้หญิงกลายเป็นหม้ายเพราะสามีตาย เธอจะถูกจับให้

แต่งงานกับน้องชายหรือลูกพี่ลูกน้องของสามีเพื่อให้เธอและลูกๆ สามารถอยู่ในตระกูลสามีต่อไปได้ แต่ถ้าหากเธอต้องการกลับไปอยู่กับพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดหรือต้องการแต่งงานกับผู้ชายนอกแซ่ตระกูลสามี เธอต้องทิ้งลูกๆ ไว้ให้ครอบครัวและญาติๆ ของสามี ด้วยข้อปฏิบัติเช่นนี้ หลังแต่งงานไม่ว่าชีวิตครอบครัวจะดีหรือไม่ดีอย่างไร ผู้หญิงมีส่วนใหญ่จึงเลือกที่จะอดทน และพยายามทาหน้ำที่ของตนเองในครอบครัวให้ดีที่สุด เพื่อให้เธอจะได้มีพื้นที่ในสังคมและในระบบความเชื่อในตระกูลของสามีผ่านความสัมพันธ์ที่เธอมีกับสามีของเธอ เพราะการเลิกกับสามี นอกจากจะหมายถึงการไม่ได้เป็นสมาชิกในตระกูลของสามีแล้วยังหมายถึงการที่วิญญาณของเธอจะไม่มีที่อยู่หลังเสียชีวิตอย่างน้อยการอดทนอยู่กับสามีต่อไปเมื่อตายเธอก็จะได้รับการเช่นไหว้ในฐานะของบรรพบุรุษคนหนึ่งของตระกูล และมีความเท่าเทียมกับผู้ชาย

จะพบได้ว่ารูปแบบสังคมมั่งแบบดั้งเดิมนั้นเป็นลักษณะสังคมแบบปิตาธิปไตย หรือเรียกได้ว่าเป็นรูปแบบสังคมที่ชายเป็นใหญ่ สังเกตได้จากการที่ผู้หญิงชาวมั่งนั้นแทบจะไม่มีอำนาจใดๆ ในครอบครัวเลยหลังจากที่ตนเองได้เป็นสะใภ้ของครอบครัวฝ่ายชายไปแล้ว แม้กระทั่งการเคาะพนักถือฉัตรบรรพบุรุษก็จำเป็นที่จะต้องร่วมให้ความเคารพยำเกรงต่อฉัตรบรรพบุรุษของฝ่ายชาย ซึ่งกระบวนการในการเลือกคู่ของชาวมั่ง แบบดั้งเดิมที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของสังคมที่ชายเป็นใหญ่ก็จะได้กล่าวในส่วนต่อไปดังนี้

4.8 สภาพเศรษฐกิจของชาวมั่ง

ในอดีตกาลนั้นชาวมั่งอาศัยอยู่บนภูเขา หรือยอดเขาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นระบบเศรษฐกิจของชาวมั่งจึงไม่ค่อยดี เพราะชาวมั่งไม่รู้จักรักการทำการเกษตรเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ จะรู้จักแต่เพียงทำการเกษตรเพื่อยังชีพมากกว่า ซึ่งชาวมั่งนั้นจะมีอาชีพอย่างเดียวคือ การเกษตร โดยจะเป็นการปลูกไว้เพื่อรับประทานในครัวเรือนเท่านั้น เช่น ข้าว และพืชผัก ซึ่งจะไม่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา แต่จะเป็นการแลกเปลี่ยนกันด้วยสิ่งของเท่านั้น ชาวมั่งในยุคก่อนนั้นมีวิถีชีวิตที่ค่อนข้างยากลำบากมาก เพราะชาวมั่งมีความคิดที่ว่า จะต้องมียูเออะๆ เพื่อเป็นการเพิ่มแรงงานให้กับครอบครัวภายในอนาคต เพื่อตัวเองจะได้สบายในบั้นปลายของชีวิต จึงเป็นเหตุให้ชาวมั่งต้องมีชีวิตที่ลำบากมากๆ อีกทั้งยังต้องตรากตรำทำงานหนักในไร่เพื่อมาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่ในปัจจุบันนี้ชาวมั่งได้มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบลุ่มมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของชาวมั่งเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปตามจากเดิมซึ่งเป็น

ลักษณะวิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่บนภูเขา กลายเป็นว่าความเป็นอยู่นั้นต้องมีการคืบร่นมากขึ้น การประกอบอาชีพทางเกษตรจึงจำเป็นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนให้มีหลากหลายรูปแบบมากขึ้น เช่น มีการทำนา ทำไร่ และอื่น ๆ เป็นต้น

การเกษตรกรรมของชาวม้ง ในอดีตนั้นการทำเกษตรกรรมของชาวม้งส่วนใหญ่จะเป็น การเพาะปลูกเพื่อยังชีพ ซึ่งพืชที่นิยมปลูกได้แก่ ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว ข้าวโพด ถั่ว พักทอง ผักกาดพริก หอม กระเทียม ปอ เท่านั้น และยังไม่นิยมนำมาค้าขาย จะใช้วิธีการแลกกันด้วยสิ่งของชนิดอื่น ๆ เท่านั้น การปลูกไร่ข้าวส่วนมากนั้นชาวม้งจะมีการปลูกข้าวบนคอก แต่ในปัจจุบันนี้ การเกษตรกรรม ของชาวม้งบางส่วนจะเริ่มมีการปลูกข้าวในนาด้วย เพราะเนื่องจากชาวม้งนั้นได้มีการอพยพโยกย้าย ถิ่นฐานลงมาตั้งรกรากในพื้นที่ราบลุ่มกันมากขึ้น และก็มีความสามารถที่จะทำนาได้ ซึ่งการทำนา ข้าวของชาวม้งนั้น โดยส่วนใหญ่แล้วชาวม้งจะดำนาไม่เป็น ชาวม้งจึงมักจะจ้างให้คนที่มีความชำนาญ ในการดำนาเป็นคนทำให้ แต่อย่างไรก็ตามชาวม้งก็มีความสามารถในการไถหว่านได้เป็นอย่างดี ซึ่ง แต่ก่อนนั้นชาวม้งไม่มีเครื่องจักรในการไถหว่านข้าว เนื่องจากชาวม้งยังไม่มีเงินทุนในการจัดหาซื้อ เครื่องจักร แต่ปัจจุบันนี้ชาวม้งทั้งที่อยู่ในประเทศไทยต่างก็มีเครื่องจักรในการไถหว่านแล้ว ดังนั้น การทำการเกษตรกรรมของชาวม้งบางกลุ่มก็เริ่มไม่ค่อยมีความลำบากเหมือนที่ผ่านมา แต่ชาวม้งบาง กลุ่มที่มีถิ่นฐานอยู่ห่างไกลความเจริญก็ยังคงค่อนข้างลำบากมาก ซึ่งไม่เพียงแต่การทำเกษตรไร่ข้าว เท่านั้น ชาวม้งยังได้รับความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาที่จะปลูกพืชชนิดต่างๆ ที่เป็นพืชทางเศรษฐกิจ ชาวม้งได้มีการปลูกพืชเพื่อเป็นการส่งเสริมรายได้ให้กับตนเอง เนื่องจากว่าปัจจุบันระบบ เศรษฐกิจ เริ่มเปลี่ยนแปลงไป และชาวม้งเองก็มีความต้องการในการอุปโภค บริโภคเป็นอย่างมาก ดังนั้น ชาวม้งจึงต้องมีการคืบร่นเพื่อที่จะหาได้รายได้มาจุนเจือครอบครัวของตนเอง ซึ่งพืชที่ชาวม้งนิยมปลูกกัน เป็นส่วนมากก็จะได้แก่ มะม่วง ลำไย ลิ้นจี่ มะขาม เลียงไหม และผักที่นิยมปลูกมาเป็นรายได้ ได้แก่ กะหล่ำปลี ฝรั่ง มะเขือเทศ มันสำปะหลัง ซึ่งชาวม้งบางส่วนที่ยังปลูกดอกไม้ขายได้แก่ ดอก กานหัน ดอกกุหลาบ ฯลฯ (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติชาวนา, 2545)

ในอดีต ชาวม้งนั้นมีการเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร โดยไม่ได้ทำคอก หรือล้อมไว้ มักจะปล่อยให้ ตามอิสระ จึงทำให้สัตว์เลี้ยงมีจำนวนน้อย และส่วนมากนิยมที่จะเลี้ยง ม้า วัว ควาย หมู ไก่ แพะ แกะ และลา แต่ก็ยังมีสัตว์ที่ได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่เป็นพิเศษอยู่ชนิดหนึ่ง ได้แก่ ม้า เพราะในอดีตส่วน ใหญ่ชาวม้งจะใช้ม้าเป็นพาหนะในการขนย้ายของ หรือบรรทุกของเป็นหลัก ส่วนสัตว์ที่ได้รับการ

ดูแลน้อยกว่าสัตว์อื่นๆ ก็คือสุนัข ยกเว้นสุนัขล่าเนื้อที่มีความสามารถในการล่าสัตว์ แต่ในปัจจุบันนี้ ชาวเมืองได้มีการเลี้ยงสัตว์ในระบบใหม่ คือ มีการทำคอก หรือล้อม ให้สัตว์อยู่ในกรง และให้อาหารเป็นเวลา นอกจากนี้ในส่วนการบรรทุกของนั้นปัจจุบันจะเป็นการใช้รถในการบรรทุกของแทนม้า อีกทั้งชาวเมืองยังรู้จักวิธีการตอน และวิธีการผสมพันธุ์สัตว์ต่างๆ ที่จะให้ได้พันธุ์ดีๆ อีกด้วย ซึ่งสัตว์ที่เลี้ยงสามารถแยกได้เป็น 3 ประเภท คือสำหรับใช้เป็นอาหาร ใช้งาน และเป็นสินค้า เป็นต้น

ข้อมูลดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะทำให้ทราบได้ว่าชาวเมืองนั้นมีประวัติความเป็นมาอย่างไร ซึ่งชาวเมืองนั้นก็ได้มีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานไปยังดินแดนต่างๆ ในแถบนี้ค่อนข้างที่จะหลากหลายเส้นทางด้วยกัน จนในที่สุดก็ได้มีชาวเมืองกลุ่มหนึ่งได้อพยพโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาสร้างหมู่บ้านและชุมชนขึ้นมาบนพื้นที่ดอยสุเทพ - ปุย ซึ่งวัฒนธรรมของชาวเมืองนั้นก็ค่อนข้างมีลักษณะที่เป็นแบบแผนตามแบบของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ไม่ว่าจะเป็นการนับถือกันโดยผ่านสายตระกูล การนับถือเซ่ และการนับถือผีบรรพบุรุษ และรูปแบบทางด้านความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวเมืองเอง จะให้ความสำคัญกับผู้ชายเป็นหลัก ทั้งในด้านการดูแลทรัพย์สินในครอบครัว การจัดการด้านต่างๆ ในชุมชน ซึ่งหากมองในเบื้องต้นตามหลักสตรีระแล้วก็อาจจะเป็นไปได้ เพราะว่าเพศชายนั้นมีลักษณะทางร่างกายที่ใหญ่โต และมีความแข็งแรงมากกว่าเพศหญิงหลายเท่าตัว จึงทำให้ผู้ชายมีบทบาทและอำนาจทางสังคมมากกว่าผู้หญิง และทำให้ผู้หญิงมีความสำคัญน้อยลงของชาวเมืองเอง แต่ภายหลังจากนั้นก็จะมีมีการเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านที่จะเป็นตัวผลักดันให้เพศหญิงค่อยๆ มีอำนาจ และบทบาทเพิ่มมากขึ้น นั่นก็คือการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ อาทิเช่น การส่งเสริมการศึกษา การส่งเสริมเรื่องรายได้ หรือการส่งเสริมให้พัฒนาชุมชนให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวซึ่งในส่วนต่างๆ เหล่านี้จะได้มีการกล่าวในบทต่อไป

ลิขสิทธิ์ภาพถ่ายโดยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved